mehi, kes nii ja nii mitu rubla aastas joomise ehk muude tühjad asjade pääle ära kulutawad, aga kui tarwis on meie priikslaskmise ja priikslaskja, armastaja ja helde keisri Aleksandri I. mälestuse kasuks mõni kopik anda, siis wiit kopikut kümme korda käte wahel keerutawad ja wiimaks — ometi kotti tagasi panewad! Weel on meie hulgas mehi, kes pahaks panewad, kui teisedgi midagi annawad selle kooli kasuks? — Et Aleksandri-koolil wäliseid waenlasi on, ei ole sugugi ime, sest igal suuremal asjal on neid olnud, päälegi kui mõni kardab oma kasu sääl juures wähenewat, siis on see iseeneseşt mõista.

See kõik, mis siin nimetasin, on paha ja kurb küll ja tunnistab, et meie suguwendadel Soomlastel ja naabritel Sakslastel hää tükk õigust on, kui nad ütlewad: „Eestlased on tuim rahwas ja rumal ka. Sulase meel on nii nende omaks saanud, et neist ialgi elu-arendajat ei saa. Nad on unised ja nii tõlbi meelega, et nad aru ei saa, mis nende kasuks waja on. Nad jon waimu pooleşt nii juhmid ja tuhmid, et nad ei mõista oma jalal seista, waid peawad ikka pimeda wiisil tallutatud sama.“ See on muşt kuju, mis meile meist enesteşt siia silmade ette on maalitud. Kui ta ka enam nii hull ei ole, kui ka nii mitmed meie seast wäsimata ja ilma palgata tööd teewad meie rahwa kasuks ja mitmed ka sadade kaupa abi on annud, siisgi on neid ikka weel liig wähe.

Muidugi, kui endid Soomlaste kõrwa seame, siis peame küll ära ehmatama, kui wäga tagasi oleme jäänud. Nendel on oma keeles gymnasi-koolid, mis hoopis paremine õitsewad kui wõera keele

omad sääl kõrwas. Ka suure-kooli pääl loewad mõned professorid Soome keeli, mis pääle meie siin weel ei tohi mõteldagi. Aga ka neile ei ole see muidu tulnud, kui usina töö läbi. Alles wiiekümne aasta eest õeldi Soome maal ka: kes Soome keeles wõib ülemat õpetust anda, on ju harimata ja waene! Kuda on nüüd asjad hoopis teiseks läinud! Nüüd wõib näha, et Soome keel sugugi waene ei ole ülemate õpetuste tarwis, sest ta on nii kaugele haritud, et see wäga hästi wõimalik on.

Soomlastel on kirjameeste selts, kellel tuhandete kaupa osawõtjaid, aitajaid ja liikmid on. Iga auu wäärt Soomlane arwab auu-asjaks seltsile abiks lüüa. Selle päraşt tulewad hääd raamatud wälja, sest et suuremal hulgal seks jõud on, mis wähem hulk mitte teha ei jõuaks. Sureb mõni jõuukam mees, jätab ta kirjameeste seltsile osa pärida, mis tõeste parem on, kui tihti pärandajate tülitsemised ja kohtukäimised jagamise juures. Mõni teine jõukas mees saadab mõni kord üsna tuhandete kaupa seltsile abi, ja asjad lähewad ilusti.

Kus meil seda leida on? Meil on ka kirjameeste selts, waewalt paar sada liiget, ei aitajaid, toetajaid kuskil! Kes tahaks aidata, sel jõudu ei ole, kel jõudu on, see ei taha sest teadagi. Kust sel wiisil hääd raamatud peawad tulema, mille trükkimine sadade kaupa raha maksab? Pääle selle ei ostetagi neid, kui neid mõni on. Wana tühje kurjategijate ja röövlite juttusid aga loetakse ja antakse nende eest mõnigi kopik ära. Ometi ei anna niisugused raamatud õpetust ega kasulist ajawiidet.

Eesti-rahwa Kasuline Kalender 1878, lk. 31